

Türkiye’de Kadının İnsan Hakları

Women’s Human Rights in Turkey

30 Nisan 2010

Boğaziçi Üniversitesi

Nazan Morođlu, LL.M
Yeditepe Ü. Hukuk Fakültesi
Öğretim Görevlisi

For Equal Rights **PEACE** is a must.

- To benefit full and equal human rights, women's rights, children's rights in a country **PEACE** is a must.

The importance of Atatürk's words
“Peace in the Country, Peace in the World”
“**Yurtta Barış, Dünyada Barış**”
continue to be valid today.

Türkiye'de Kadının İnsan Hakları

**Kadın erkek eşitliğinin
sağlanmasına yönelik gelişmeleri
üç zaman dilimine ayırabiliriz**

- **Cumhuriyet devrimleri (1924 – 1934)**
- **1970'lerden sonra BM'de ve dünyadaki gelişmelerin yansıması (1975 – ...)**
- **AB'ne uyum süreci (1999 –)**

Towards equality between women and men in three eras

- **Reforms to establish women's rights during the first decade of the new republic (1924-1934)**
- **Challenge and change made by influence of the global developments in gender equality (1975- ...)**
- **Legal changes done on the path to the EU Accession Process (2000- 2010)**

Cumhuriyet devrimleri (1924 – 1934)

- 29 Ekim 1923 tarihinde **Türkiye Cumhuriyeti'nin** ilanını izleyen ilk on yıl içinde, **kadınların ailede, eğitimde, toplumsal yaşamda ve siyasette** “eşit haklara sahip **birey**” statüsünü kazanmalarını sağlayan devrim yasaları hızla yaşama geçirildi.
- Henüz 'BM İnsan Hakları Evrensel Bildirisi', 'İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi', 'Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Kaldırılması Sözleşmesi (CEDAW)' gibi uluslar arası Sözleşmelerin dünya gündeminde bile olmadığı bir dönemde, Mustafa Kemal Atatürk'ün önderliğinde yaşamın her alanını kapsayan devrimler yapılmıştır :

Cumhuriyet devrimleri (1924 – 1934)

- **1924** Eğitim Birliği (Tevhid-i Tedrisat) Kanunu kabul edildi. Laik eğitim sisteminin kabulü ile **kız ve erkek çocuklar eşit** koşullarda eğitim görmeye başladılar.
- **1926** Türk Medeni Kanunu kabul edildi ve kadınlar da “**yurttaş**” olarak yasadaki haklardan eşit koşullarda yararlandılar. Yasada yer alan hakların kullanılması bakımından kadın ile erkek eşit haklara sahip oldular. Özellikle Aile Hukuku kurallarıyla, o tarihe kadar geçerli olan erkeğin çok eşliliği ve tek taraflı “boş ol” demesiyle boşanabilmesi kaldırıldı. **Tek eşlilik, resmi nikah** zorunlu hale getirildi; kadınlar yasada yazılı **nedenlerle ve mahkeme kararıyla erkeklerle eşit olarak boşanma hakkına** ve velayet hakkına sahip oldular. Erkek çocuğa iki pay verilirken kız çocuğa mirastan bir pay verilmesi yerine, **kız ve erkek çocukların mirastan eşit pay** alması kabul edildi.

HARF DEVRİMİ

ABC

1928

***OKUMA YAZMA
SEFERBERLİĞİYLE
MİLLET
MEKTEPLERİYLE
YERLEŞTİRİLDİ***

Cumhuriyet devrimleri (1924 – 1934)

- **1928** Harf devrimi yapıldı. “okuma yazma” kolaylığı sağladı, Batı kültürüyle bütünleşmede köprü oluşturdu.
- **1930** Kadınlar belediye seçimlerinde seçme ve seçilme hakkını elde ettiler.
- **1933** Kadınlar muhtarlık seçimlerinde (yerel yönetimlerin en küçük biriminde) seçme ve seçilme hakkını elde ettiler.
- **1934** yılında Anayasa’da yapılan değişiklikle kadınlara **milletvekili seçimlerinde seçme ve seçilme** hakkını elde ettiler.
- **1935** Kadınların seçme ve seçilme hakkını ilk kez kullandığı seçimler yapıldı.
TBMM’ne **18 kadın milletvekili** seçildi.

2. Dünya Savaşı Sonrası Barış, Eşitlik, Kalkınma Arayışları

1945 Birleşmiş Milletler Teşkilatının Kurulması

1946 BM Ekonomik Sosyal Konseye bağlı Kadının Statüsü Komisyonunun Kurulması

1948 İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin kabulü,

Kadının insan haklarının hareket noktası olmuştur.

1952 yılında Kadınların Siyasi Haklarına İlişkin Sözleşme

1957 yılında Evli Kadınların Tabiiyetine İlişkin Sözleşme

1967 yılında Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Beyannamesi

1970 – 1979 Yıllarında

BM’de Kadın Erkek Eşitliğine Yönelik Çalışmalar

- 1970’li yılların başında BM Kadının Statüsü Komisyonunun, dünyada kadının statüsü ve sorunlarını tespit etmek ve evrensel çözümler getirmek üzere yaptığı kapsamlı çalışmaları sonucu:
- 1972 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nun 3010 sayılı kararıyla “1975 Yılı Uluslararası Kadınlar Yılı” olarak kabul edildi.
- 1975 yılında Mexico City’de toplanan Birinci Dünya Kadın Konferansında “Kadının Eşitlik, Kalkınma ve Barışa Katkıları Meksika Deklarasyonu” yayınlandı ve toplantıda kadının insan haklarını düzenleyen bir Sözleşme hazırlanması çağrısı yapıldı.
- 1977 yılında BM Genel Kurul’unda “8 Mart” Dünya Kadınlar Günü ve Uluslararası Barış Günü olarak kabul edildi. “Kadınlara eşit hakların verilmesinin Dünya barışını güçlendireceği” ilan edildi.
- 18 Aralık 1979 BM Genel Kurulunda “Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Kaldırılması Sözleşmesi” kabul edildi.

KADINLARIN İNSAN HAKLARI SÖZLEŞMESİ

Birleşmiş Milletler

Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın

Kaldırılması Sözleşmesi

18 Aralık 1979

Convention on **E**limination of all Forms of **D**iscrimination

Against **W**omen

CEDAW

Türkiye'nin CEDAW'a Taraf Olmasından Sonra Yaşanan Gelişmeler

Türkiye **1985** yılında Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığı Kaldırılması Sözleşmesini onayladı.

a) Hukuk Alanında Gelişmeler

- **1990** yılında Devlet Bakanlıklarından biri Kadından ve Aileden Sorumlu olarak görevlendirildi.
- **1992** Medeni Kanunda kadının çalışmasını kocanın iznine bağlayan 159. madde “eşitlik ilkesi”ne aykırılık gerekçesiyle Anayasa Mahkemesince iptal edildi.
- **1995** 4. Dünya Kadın Konferansında Pekin Sonuç Bildirgesi çekincesiz olarak kabul edildi. Kadın okur yazarlığının %100'e çıkarılması taahhüt edildi.
- **1997** Zorunlu temel eğitim 5 yıldan 8 yıla çıkarıldı. Kız çocukların daha uzun süre okula devamı sağlandı.
- **1997** Medeni Kanun'da değişiklik yapılarak “evli kadına kocasının soyadı ile birlikte, kendi soyadını da taşıma hakkı” verildi.

Türkiye'nin CEDAW'a Taraf Olmasından Sonra Yaşanan Gelişmeler

1998 *Ailenin Korunmasına Dair Kanun* kabul edildi. 4320 sayılı Kanun ile aile için şiddete uğrayan kişilerin korunmasına ve şiddet uygulayanın evden uzaklaştırılmasına ve kararda belirtilen uzaklaştırma süresi için nafaka ödemesine ilişkin tedbirlere hükmedilmesine yer verildi.

1998 Gelir vergisinde aile reisinin beyanname vermesi uygulaması kaldırıldı. Kadınlar kocalarından ayrı olarak beyanname verme hakkına sahip oldular.

1998 Aile Hukuku bölümünde köklü değişiklikler yapılan Medeni Kanun Tasarısı tartışmaya açıldı.

Türkiye'nin CEDAW'a Taraf Olmasından Sonra Yaşanan Gelişmeler

» b) Kurumsallaşmada gelişmeler

- » - Beş Yıllık Kalkınma Planları çerçevesinde kadın politikaları geliştirmek amacıyla ulusal mekanizma olarak Başbakanlığa bağlı Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü kuruldu.
- » - Devlet Bakanlıklarından biri Kadından Sorumlu olarak görevlendirildi.
- » Üniversiteler bünyesinde Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezleri ve yüksek lisans eğitimi verilen Ana Bilim Dalları kuruldu.
- » İllerde Valilik bünyesinde Kadın Birimleri kurulmaya başlandı.
- » Barolarda Kadın Hakları Komisyonları kuruldu.
- » Kadınlar Başbakan, Bakan, Vali, kaymakam, Emniyet Müdürü olarak karar mekanizmalarında yer aldılar.

Türkiye'nin CEDAW'a Taraf Olmasından Sonra Yaşanan Gelişmeler

- » Devlet İstatistikleri arasında Kadın İstatistikleri yayınlandı.
- » Çok az sayıda olsa da Kadın Sığınma Evleri açıldı.
- » Kadın hakları konusunda çalışan kuruluşların işbirliği güçlendirildi (örneğin İstanbul Kadın Kuruluşları Birliği-İKKB ve Türkiye Baroları Kadın Hakları Komisyonları – TÜBAKKOM kuruldu).
- » Kadın Eserleri Kütüphanesi ve bilgi merkezi açıldı.
- » Kadınların okuryazarlığının % 100 oranına çıkarılması için Ulusal Eğitime Destek Kampanyaları başlatıldı.
- » İlk kez bir Hukuk Fakültesinde “Kadın Hukuku” ders olarak okutulmaya başlandı (Yeditepe Ü. Hukuk F.).

Türkiye 1999 yılında Aday Ülke olmasından sonra AB'ne uyum sürecinde yapılan değişiklikler

- 2001'de Türk Medeni Kanunu kabul edildi. 1.1.2002'de yürürlüğe girdi.
- İş Kanununda değişiklik yapıldı, “eşit davranma ilkesi” kabul edildi.
- Ek İhtiyari Protokol onaylandı.
- 1 Ocak 2003 'de Aile Mahkemeleri kuruldu.
- 26 Eylül 2004 - Türk Ceza Kanunu kabul edildi. Haziran 2005'de yürürlüğe girdi.
- KSGM Teşkilat Ve Görevleri Hakkında K. 27 Ekim 2004 kabul edildi.
- Anayasa'da yapılan değişiklikler:
 - 2001'de Anayasa'nın 41.maddesinin 1.fıkrasına “eşlerarası eşitlik” ilkesi eklendi.
 - 2004'de Anayasa'nın 10. maddesine “kadın erkek eşit haklara sahiptir. Devlet kadın erkek eşitliğinin yaşama geçirilmesinde yükümlüdür” kuralı eklendi.

AB'ne uyum süreci (1999 –)

- **2002** BM Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Kaldırılması Sözleşmesi'nin taraf devletlerce fiili olarak yaşama geçirilmesini ve etkin denetimi sağlamak üzere kabul edilen **İhtiyari Protokol onaylandı.**
- **2002** - İhtiyari Protokol Türkiye tarafından 30 Temmuz 2002 tarihinde onayladı.
- **1 Ocak 2003 'de Aile Mahkemeleri kuruldu.**
Aile mahkemeleri, Aile hukuku ile ilgili dava ve işlere bakması yanında, aile içi şiddetten korunmaya ilişkin 4320 sayılı Kanun'dan doğan davalara da bakmakla görevli kılındı.
- 30.1.2003 - **BM İnsan Ticaretinin - Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Cezalandırılmasına İlişkin Protokol onaylandı..**

AB'ne uyum süreci (1999 –)

- **2005 - Yeni Türk Ceza Kanunu** ile kadınlara karşı ayrımcılık içeren maddeler kaldırıldı. Kadın kuruluşları ve özellikle kadın hukukçular 1993 yılında ve sonrasında Medeni Kanun değişikliği için yürüttükleri yoğun çalışmaları, kampanyaları, TCK görüşmelerinde de aynı kararlılıkla sürdürdüler.
- **Yeni TCK.da: “töre saikiyle”** kasten öldürmeye ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası” verilmesi;
- **“iş yerinde cinsel tacizin suç olarak kabul edilmesi; “evlilik içi tecavüzün, suç sayılması”;** aile içi şiddetin sürekli uygulanmasının *eziyet suçu olması*, başlıca yeniliklerdir..
- TCK'da ayrıca “aile hukukundan doğan yükümlülüğün ihlali” de suç sayıldı.

AB'ne uyum süreci (1999 –)

- **27 Ekim 2004** tarihinde **Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun** kabul edildi.
- “Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı” KSGM tarafından hazırlandı ve yürürlüğe girdi
- 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanuna ilişkin Değişiklik Kanunu'nun Mayıs 2007 tarihinde yürürlüğe girdi,
- Yasanın uygulamasına ilişkin Yönetmelik, Mart 2008'de yürürlüğe girdi.
- **25 Şubat 2009** tarihinde **TBMM'de Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu kurulması hakkında Kanun** kabul edildi.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği sürüyor

Bir ülkede **kadının statüsü** toplumun çağdaş değerlerle ve demokrasiyle ne ölçüde buluştuğunun göstergesidir.

- Kadınlar ve erkekler arasında görev, sorumluluk ve rollerin paylaşımındaki eşitsizlikler; eşit olmayan güç ilişkilerine, kadınların ikincilleştirildiği bir sosyal yapıya neden oluyor.
- Sonuçta ortaya çıkan **Toplumsal cinsiyet eşitsizliği** sadece kadınların sorunu değil, bir demokrasi ve demokratikleşme sorunudur.

Kadınlar ve Erkekler Eşit Haklara Sahiptir!!

Akademik Kariyerde Kadın

- Türkiye'de öğretim elemanlarının % 35'i kadın.
- Akademik kariyerde yukarıya doğru çıktıkça kadın temsiline bir düşüş görülmekle birlikte,
- profesörlerin % 27'si;
- dekanların % 12,6'sı,
- rektörlerin ise % 8'i kadın.

Acaba 21. yüzyıl Türkiye'sinde Kadınlar Seçme seçilme hakkını kullanabiliyor mu?

Seçim yılları ve kadın milletvekili sayısı

- * **1935** - **395** milletvekilinin **18'i** kadın milletvekili (% **4.6**)
- * **1943** - **435** milletvekilinin **16'sı** kadın milletvekili. (% 3.7)
- * **1950** - **487** milletvekilinin **3'ü** kadın milletvekili. (% 0.6)
- * **1957** - **610** milletvekilinin **7'si** kadın milletvekili (% 1.1)
- * **1965** - **450** milletvekilinin **8'i** kadın milletvekili. (% 1.8)
- * **1973** - **450** milletvekilinin **6'sı** kadın milletvekili (% 1.39)
- * **1991** - **450** milletvekilinin **8'si** kadın milletvekili (% 1.8)
- * **1999** - **550** milletvekilinin **22'si** kadın milletvekili. (% 4.0)
- * **2002** - **550** milletvekilinin **24'ü** kadın milletvekili. (% **4.4**)
- * **2007** - **550** milletvekilinin **50'si** kadın milletvekili. (% **9.1**)

Siyaset Kapısı Kadınlara Kapalı

Siyasette Eşitliğin Anahtarı: KOTA

5 Aralık 2006, Kadıköy Meydanı

THE ILLUSTRATED LONDON NEWS

Published as a Magazine for Circulation in the United Kingdom and Colonies and Manufactured in England, 1924.

SATURDAY, FEBRUARY 23, 1924.

The Illustrations of the Illustrated London News and Magazine and contents of British, American & Foreign News are published by the Illustrated London News and the United News Company.

TURKEY TAKES TO "ALL THAT EVER WENT WITH EVENING DRESS"; MUSTAPHA KEMAL PASHA DANCING WITH HIS ADOPTED DAUGHTER ON HER WEDDING DAY

The social side of official life in Turkey, as our illustration shows, has become completely "Westernized" under the energetic reforming rule of Mustafa Kemal Pasha, the President of the Turkish Republic. This interesting photograph of his adopted daughter, Naciye Hanım, in Ruchel Bey's secretary of the Ministry of Education.

Turkish Embassy in Vienna. The Great Pasha, as the president is called, is shown opening the ball by dancing with the bride, in the manner of custom, both American and European. The scene might be accepted as a perfect example of what Kipling had in mind when he wrote of "all that ever went with evening dress."

**MODERN
MİLLET
MODERN
KADIN**

**DIŞ
ÜLKELERDE
TANINAN
ATATÜRK
TÜRKİYE'Sİ**

Kadın örgütlenmesinin öğrettikleri

- **Tek başına yapamayacağımızın birlikte gerçekleşebileceğini**
- **Her zaman çözümlü üreticiler arasında olmak gerektiğini**
- **Karar mekanizmalarında yer almadan sorunların çözülemeyeceğini**
- **Mücadele etmeden hak elde etmenin mümkün olmadığını, eşitlik sağlanana kadar çalışmamız gerektiğini öğrendik**
- **mücadeleye devam...**

Son Söz

**Toplumsal kalkınma kadın erkek
birlikte gerçekleřtirilebilir.**

**Kadınlarını geri bırakan toplumlar
geri kalmaya mahkumdur...”**

Ağustos 1928

Mustafa Kemal Atatürk